

INSTRUKCJA Nr 3 PREZESA CENTRALNEGO URZĘDU GEOLOGII

z dnia 3 maja 1954 r.

w sprawie ustalania (dokumentowania) zasobów złóż piasków i żwirów

Na podstawie § 5 zasad ustalania stopnia poznania zasobów złóż kopalin, stanowiących załącznik do uchwały nr 364 Rady Ministrów z dnia 10 października 1952 r. w sprawie ustalania i zatwierdzania stopnia poznania zasobów (dokumentowania) złóż kopalin i rozmiaru dokonywania inwestycji przed przystąpieniem do eksploatacji złoża (Monitor Polski Nr A-90, poz. 1404) i § 9 uchwały nr 162 Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1954 r. w sprawie dokonywania nakładów inwestycyjnych w zakładach eksploatujących niektóre złoża kopalin (Monitor Polski Nr A-37, poz. 506) ustala się, co następuje:

§ 1. Przy ustalaniu zasobów złóż piasków i żwirów stosuje się przepisy instrukcji nr 1 Prezesa Centralnego Urzędu Geologii z dnia 30 kwietnia 1954 r. w sprawie ustalania (dokumentowania) zasobów złóż kopalin stałych, zwanej dalej instrukcją ogólną, ze zmianami i uzupełnieniami zawartymi w niniejszej instrukcji.

§ 2. 1. Piaskami i żwirami w rozumieniu niniejszej instrukcji są luźne, sypkie lub słabo zwięzłe skały osadowe, głównie składające się z okruchów skał (magmowych, osadowych, metamorficznych), ziarn kwarcu lub innych minerałów odpornych na wietrzenie, a stosowanych w szczególności w budownictwie, górnictwie (piaski podsadzkowe), metalurgii, odlewnictwie, przy filtracji i do izolacji oraz w przemyśle materiałów budowlanych, szklarskim, chemicznym, ceramicznym, materiałów ściernych i innych.

2. Kopaliny, o których mowa w ust. 1, w zależności od sposobu użytkowania dzielą się na kopaliny:

- 1) mające zastosowanie masowe, jak np. piaski i żwiry budowlane, piaski podsadzkowe — przy czym przez piaski i żwiry budowlane rozumie się piaski, pospółkę i żwiry (kruszywa mineralne) określone przez polskie normy PN-53/B-06711 kruszywo mineralne — piasek, PN-53/B-06712 kruszywo mineralne — żwir, PN-53/B-06713 kruszywo mineralne — pospółka,
- 2) mające zastosowanie dla celów specjalnych, jak np. piaski dla przemysłu szkła optycznego, żwirki filtracyjne.

§ 3. Stosownie do wielkości złoża, zmienności jego formy i budowy oraz zmienności rodzaju i jakości kopaliny rozróżnia się trzy następujące grupy złóż piasków i żwirów:

- 1) grupę I obejmującą złoża, które na znacznych przestrzeniach nie wykazują większych zmian formy i budowy oraz zmienności w rodzaju i jakości kopaliny, np. szeroko rozprzestrzenione złoża typu sandrowego i inne złoża charakteryzujące się równomiernością składu petrograficznego i uziarnienia,
- 2) grupę II obejmującą złoża, które wykazują zmienność formy i budowy oraz zmienność uziarnienia lub składu petrograficznego, np. złoża kierunkowo rozwinięte wzdłuż szerokich dolin rzecznych, złoża dużych ozów, a także złoża grupy I rozdzielone na mniejsze części wskutek niszczących procesów geologicznych,
- 3) grupę III obejmującą złoża, które wykazują znaczną zmienność formy i budowy, a w szczególności zmienność uziarnienia i składu petrograficznego, np. złoża związane z niewielkimi stożkami napływowymi, ozami, wydmnami oraz złoża soczewkowe, gniazdowe, wypełnienia form krasowych, niewielkie złoża piasków optycznych związane ze stromymi antyklinami lub przechodzące po rozciągłości na niewielkiej przestrzeni w piaski ilaste lub inne skały, a także złoża grup I i II zaburzone późniejszymi procesami geologicznymi, np. tektoniką lodowcową.

§ 4. O ile kierownik resortu, którego zakres działania obejmuje eksploatację złoża, nie orzeknie inaczej, podstawą zaliczenia zasobów złoża piasków i żwirów o zastosowaniu masowym do zasobów pozabilanso-

wych, o których mowa w § 9 ust. 3 pkt. 1 lit. c instrukcji ogólnej, jest w szczególności:

- 1) niemożność eksploatacji odkrywkowej sposobem suchym wskutek niedogodnych stosunków wodnych lub wskutek wielkości skrywyki przekraczającej 1/3 użytkowej miąższości złoża,
- 2) niemożność czerpania kopaliny spod poziomu wody przy pomocy urządzeń pływających lub urabiania brzegów rzek bądź zbiorników wodnych przy pomocy takich urządzeń.

§ 5. 1. Przy ustalaniu zasobów złóż piasków i żwirów prowadzi się roboty geologiczno-rozpoznawcze w zasadzie przy pomocy wierceń, przy czym średnica otworu wiertniczego powinna wynosić co najmniej 150 mm, a przy ustalaniu zasobów złoża grubego żwiru — co najmniej 300 mm. W czasie prowadzenia wierceń otwory powinny być rurowane.

2. Przy ustalaniu w kategorii B i A zasobów złóż kopaliny, o których mowa w § 2 ust. 2 pkt. 2, należy co najmniej 15% wyrobisk wykonać sposobem górniczym.

§ 6. 1. Zagęszczenie wyrobisk potrzebnych do określenia formy i budowy złoża piasku lub żwiru o zastosowaniu masowym oraz zmienności rodzaju i jakości kopaliny w obrębie wyznaczonych granic złoża, określa niżej podana tabela:

Grupa złoża	Zagęszczenie wyrobisk dla kategorii (podkategorii) w metrach			
	C ₂	C ₁	B	A
I	co najmniej 1 wyrobisko na 2 km ²	co najmniej 1 wyrobisko na 0,50 km ²	200	100
II	co najmniej 1 wyrobisko na 0,25 km ²	200	100	50
III	200	100	50	25

2. Zagęszczenie wyrobisk, potrzebnych do określenia formy i budowy złoża piasku lub żwiru mającego zastosowanie dla celów specjalnych oraz zmienności rodzaju i jakości kopaliny w obrębie wyznaczonych granic złoża, określa:

- 1) dla grupy I i II — tabela podana w ust. 1,
- 2) dla grupy III — niżej podana tabela:

Zagęszczenie wyrobisk w metrach dla kategorii (podkategorii)			
C ₂	C ₁	B	A
100	50	25	15

3. Odległość między liniami rozpoznawczymi nie powinna dla złóż kierunkowo rozprzestrzenionych przekraczać trzykrotnej odległości między wyrobiskami wykonanymi na linii rozpoznawczej.

§ 7. Przy ustalaniu zasobów złóż piasku i żwiru sporządza się:

- 1) profile otworów wiertniczych w skali nie mniejszej niż 1:100,
- 2) profile wyrobisk górniczych w skali nie mniejszej niż 1:50.

§ 8. 1. O ile normy i zalecenia właściwych instytucji naukowo-badawczych, centralnych zarządów lub jednostek równorzędnych nie stanowią inaczej dla badań jakości kopaliny:

- 1) w skali laboratoryjnej powinny być pobrane metodyczne próby bruzdowe ze wszystkich naturalnych i sztucznych odsłoneń złoża z całej miąższości bądź odcinkami mniejszymi w razie makroskopowego stwierdzenia zmiany treści złoża; wielkość próby powinna być podzielona na 2 części, z których jedną poddaje się badaniom laboratoryjnym, a drugą przechowuje się zgodnie z postanowieniem § 58 instrukcji ogólnej; próby powinny być przechowywane w skrzynkach posiadających przegrrody o pojemności 2 dm³, a ciężar skrzynki nie powinien przekraczać 40 kg;
- 2) w skali półtechnicznej próby powinny być tak dobrane, aby umożliwiły zbadanie jakości poszczególnych gatunków surowca w całym przekroju złoża aż do poziomu projektowanej eksploatacji;
- 3) w skali przemysłowej próby powinny być pobrane w takiej wielkości, aby umożliwiły przeprowadzenie przemysłowej produkcji wyrobów, które mają być wytwarzane z danej kopaliny.

2. Niezależnie od prób pobranych w celu określenia jakości kopaliny należy pobrać próby zasadniczych gatunków kopaliny dla określenia wilgotności pokładowej. Próby te powinny być odpowiednio zabezpieczone.

3. Przy ustalania zasobów złóż piasków i żwirów, do których mają zastosowanie postanowienia uchwały nr 162 Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1954 r. w sprawie dokonywania nakładów inwestycyjnych w zakładach eksploatujących niektóre złoża kopaliny (Monitor Polski Nr A—37, poz. 506) — należy pobrać do badań laboratoryjnych próbę bruzdową z każdej makroskopowo zmiennej warstwy kopaliny w ilości przynajmniej 4 dm³ każda. Niezależnie od tego należy przechować zgodnie z § 58 instrukcji ogólnej próby bruzdowe pobrane odcinkami co 1 m w ilości 4 dm³ każda. Przepis ust. 1. pkt. 1 nie ma zastosowania.

4. Pobranie prób kruszywa mineralnego do badań jakości w skali laboratoryjnej powinno być stwierdzone protokołem zgodnie z polską normą PN-53/B-09715 kruszywo mineralne — formularz do protokołu pobrania próbki kruszywa mineralnego.

§ 9. Przy ustalaniu zasobów złoża kruszywa mineralnego zaleca się ograniczenie zakresu i ilości badań rodzaju kopaliny (analiz chemicznych, badań mikroskopowych itp.).

§ 10. 1. Jakość kruszywa mineralnego określa się na podstawie badań technicznych przeprowadzonych zgodnie z polską normą PN-53/B-06714 kruszywo mineral-

ne — badania techniczne. W tym przypadku badanie jakości kopaliny w skali półtechnicznej i przemysłowej wykonuje się w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

2. Określenie jakości kruszywa mineralnego powinno być sporządzane w formie orzeczenia zgodnie z polską normą — PN-53/B-09716 kruszywo mineralne — formularz do orzeczenia o jakości kruszywa mineralnego.

§ 11. 1. Przy ustalaniu zasobów złoża piasków szklarskich zaleca się określenie jakości kopaliny zgodnie z normą PKN—G—13101.

2. Przy dokumentowaniu złoża piasków szklarskich o zawartości Fe₂O₃ mniejszej od 0,1% — należy 10% prób poddać zewnętrznym badaniom kontrolnym na zawartość tego składnika, gdyż zawartość związków żelaza jako głównych składników barwiących masę szklaną ma zasadnicze znaczenie dla określenia jakości piasku. Próby przesłane do zewnętrznych badań kontrolnych powinny być zaszyfrowane (§ 57 i 60 instrukcji ogólnej).

§ 12. 1. Przy obliczaniu ilości kopaliny w złożu odnawialnym należy określić wielkości naturalnych przyrostów i ubytków w zasobach, w celu umożliwienia wybrania do eksploatacji obszarów o uzupełniających się zasobach oraz dostosowania wielkości projektowanej produkcji do przypuszczalnych przyrostów zasobów złóż.

2. Przy określaniu naturalnych przyrostów i ubytków zasobów złoża odnawialnego powinny być uwzględnione w miarę możliwości warunki występowania złoża, np. dla złóż żwirów w rzekach górskich powinny być porównane zasoby na podstawie pomiarów przekrojów poprzecznych koryta rzeki wykonanych przed i po wielkiej wodzie w oparciu o opinię właściwych organów administracji państwowej. O ile złoża odnawialne jest eksploatowane, powinny być uwzględnione trwałe zmiany koryta rzeki spowodowane eksploatacją.

§ 13. 1. Jeżeli eksploatacja złoża piasku lub żwiru ma być prowadzona na terenie zalewowym lub spod poziomu wód, należy niezależnie od danych, o których mowa w § 96 instrukcji ogólnej, wyjaśnić okoliczności wpływające na okresowe utrudnienia eksploatacji, jak np.: wylewy, oblodzenie i spływ kry.

2. Wyjaśnienie stosunków wodnych w złożu i jego otoczeniu, w przypadku zamierzonej eksploatacji w korytach rzecznych i ich sąsiedztwie, powinno uwzględniać wytyczne właściwej okręgowej dyrekcji dróg wodnych, dotyczące ochrony doliny rzecznej jako drogi wodnej.

§ 14. Przy ustalaniu zasobów złóż piasku i żwiru nie mają zastosowania przepisy §§ 5, 7 ust. 1 i 2, 28 ust. 1 i 8, 40 ust. 4, 51, 95 pkt. 2 oraz 97 instrukcji ogólnej.

§ 15. Instrukcja wchodzi w życie z dniem podpisania.

PREZES CENTRALNEGO URZĘDU GEOLOGII

(—) A. Bołewski